

Конституційне право; муніципальне право

УДК 342.534.2

Дахова Ірина Іванівна

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного права України
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Дахова Ирина Ивановна

*кандидат юридических наук, доцент,
доцент кафедры конституционного права Украины
Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого*

Dakhova Iryna

*Candidate of Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Constitutional Law of Ukraine
Yaroslav Mudryi National Law University*

Гуржій Вікторія Олександрівна

*студентка
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Гуржий Виктория Александровна

*студентка
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого*

Gurzhiy Victoria

*Student of the
Yaroslav Mudryi National Law University*

Борійчук Софія Віталіївна

*студентка
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Борийчук Софія Витальевна

студентка

Національного юридического университета имени Ярослава Мудрого

Boriychuk Sophia

Student of the

Yaroslav Mudryi National Law University

**ІНСТИТУТ ДЕПУТАТСЬКОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ: ДОСВІД
ФУНКЦІОНУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВАХ
ИНСТИТУТ ДЕПУТАТСКОЙ НЕПРИКОСНОВЕННОСТИ: ОПЫТ
ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ В УКРАИНЕ И ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ
INSTITUTE OF DEPUTY INVIOABILITY: EXPERIENCE OF
FUNCTIONING IN UKRAINE AND FOREIGN STATES**

Анотація. Однією з основних складових конституційно-правового статусу депутата в демократичних країнах є гарантії його діяльності, серед яких особливе місце посідає депутатський імунітет. В умовах сьогодення, враховуючи особливості статусу парламентарів та чинників, що впливають на нього в різних країнах, відсутня єдина, універсальна позиція щодо доцільності наділення недоторканністю членів парламенту, а також щодо встановлення меж такої недоторканності. Наукова стаття присвячена дослідженню інституту депутатської недоторканності в Україні та зарубіжних державах. В Україні ця проблематика актуалізувалось з набуттям 1 січня 2020 року чинності Законом «Про внесення змін до ст. 80 Конституції України», яким було скасовано депутатську недоторканність, а також наявністю конституційного подання групи народних депутатів України до Конституційного Суду України щодо визнання цього закону

неконституційним, що вкотре підтверджує дискусійність вказаного питання.

У роботі розкривається сутність депутатської недоторканності, її види, досліджуються особливості інституту депутатської недоторканності, надається його загальна характеристика. Окрему увагу у статті було приділено детальному аналізу історії запровадження інституту депутатської недоторканності, її закріплення в нормативно-правових актах, а також здійснено ґрунтовний аналіз цього поняття як важливої складової парламентаризму України та інших держав.

У статті також приділено увагу значній кількості найбільш відомих випадків позбавлення депутатської недоторканності за всі роки незалежності України.

У статті аналізується нормативна регламентація інституту депутатського імунітету в Україні, детально розглядаються зміни, що відбулись у конституційно-правовому статусі народного депутата України у зв'язку із прийняттям Закону України «Про внесення змін до ст. 80 Конституції України». Окрему увагу в статті приділено дослідженню категорії «депутатський індемнітет», її співвідношенню з депутатським імунітетом.

Висловлена думка про перевагу у світовій практиці закріплення значного обмеження депутатського імунітету, ступінь якого потребуватиме додаткового уточнення, а не повного скасування недоторканності.

Ключові слова: депутатська недоторканність, Конституція України, Закон України, індемнітет, імунітет, парламент, президент, обмеження, фракція.

Анотація. Одной из основных составляющих конституционно-правового статуса депутата в демократических государствах являются

гарантии его деятельности, среди которых особое место занимает депутатский иммунитет. В современных условиях, учитывая особенности статуса парламентариев и факторов, влияющих на него в разных странах, отсутствует единая, универсальная позиция относительно целесообразности наделения неприкосновенностью членов парламента, а также относительно установления пределов такой неприкосновенности.

Научная статья посвящена исследованию института депутатской неприкосновенности в Украине и зарубежных государствах. В Украине эта проблематика актуализировалась с вступлением в силу 1 января 2020 года Закона «О внесении изменений в ст. 80 Конституции Украины», которым была отменена депутатская неприкосновенность, а также наличием конституционного представления группы народных депутатов к Конституционному Суду Украины о признании этого закона неконституционным, что в который раз подтверждает дискуссионность указанного вопроса.

В работе раскрывается сущность депутатской неприкосновенности, ее виды, исследуются особенности института депутатской неприкосновенности, предоставляется его общая характеристика. Особое внимание в статье было уделено детальному анализу истории введения института депутатской неприкосновенности, ее закрепления в нормативно-правовых актах, а также осуществлен подробный анализ этого понятия как важной составляющей парламентаризма Украины и других государств.

В статье также уделено внимание значительному количеству наиболее известных случаев лишения депутатской неприкосновенности за все годы независимости Украины.

В статье анализируется нормативная регламентация института депутатского иммунитета в Украине, детально рассматриваются изменения, которые произошли в конституционно - правовом статусе

народного депутата Украины в связи с принятием Закона Украины «О внесении изменений в ст. 80 Конституции Украины». Особое внимание в статье уделено исследованию категории «индемнитет», ее соотношению с депутатским иммунитетом.

Высказано мнение о преимуществе в мировой практике закрепления значительного ограничения депутатского иммунитета, степень которого потребует дополнительного уточнения, а не полной отмены неприкосновенности.

Ключевые слова: *депутатская неприкосновенность, Конституция Украины, Закон Украины, индемнитет, иммунитет, парламент, президент, ограничения, фракция.*

Summary. *One of the main components of the constitutional legal status of a deputy in democratic states is the guarantee of his activity, among which the parliamentary immunity holds a special place. In today's conditions, given the peculiarities of the status of parliamentarians and the factors influencing it in different countries, there is no single, universal position regarding the advisability of endowing immunity for members of parliament, as well as regarding the establishment of the limits of such immunity.*

The scientific article is devoted to the study of the institution of parliamentary immunity in Ukraine and foreign countries. In Ukraine, this issue was updated with the entry into force on January 1, 2020 of the Law on Amendments to Art. 80 of the Constitution of Ukraine”, which otienen parliamentary immunity, as well as the presence of a constitutional representation of a group of people's deputies to the Constitutional Court of Ukraine on the recognition of this law as unconstitutional, which once again confirms the discussion of this issue.

The essence and types of deputy inviolability are revealed; the features of the institution of deputy inviolability are studied and its general characteristics

are given in the paper. A detailed analysis of the introduction history of the institution of deputy inviolability secured in legal acts and its concept as an important component of parliamentarism in Ukraine and other states was paid particular attention to in the article.

The significant number of the most famous cases of deputy inviolability deprivation over the years of Ukrainian independence is considered in the article.

The legal practice of the institution of deputy inviolability in Ukraine is analyzed; the changes that have occurred in the constitutional and legal status of a people's deputy of Ukraine in connection with the adoption of the Law of Ukraine "On Amendments to Art. 80 of the Constitution of Ukraine" are studied in detail in the article.

Particular attention is paid to the study of the "indemnity" category and the ratio between the former and deputy inviolability.

The opinion of the advantage of a significant restriction of deputy inviolability the degree of which will require further clarification but not a complete deprivation in the world practice was expressed.

Key words: *deputy inviolability, Constitution of Ukraine, Law of Ukraine, indemnity, inviolability, parliament, president, restrictions, fraction.*

Постановка проблеми: На сьогоднішній день в Україні гостро постає питання про доцільність скасування депутатської недоторканності у зв'язку із прийняттям Верховною Радою України Закону України «Про внесення змін до статті 80 Конституції України щодо недоторканності народних депутатів» від 3 вересня 2019 року.

Пропозиції щодо редагування статті 80 Конституції України, в якій зазначалось, що народним депутатам України гарантується депутатська недоторканність, а також містилось положення про те, що народні депутати України не можуть бути без згоди Верховної Ради України

притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані, лунали практично з моменту прийняття Конституції України в 1996 році. Проте єдиної та спільної думки з цього питання не було. У 2019 році в передвиборчій програмі кандидата на пост Президента України В.О. Зеленського та в передвиборчій програмі пропрезидентської партії «Слуга народу» згадувалося у вузькому сенсі (гарантія, що передбачена ч. 3 ст. 80 Конституції України) про скасування депутатської недоторканності. Не можна сказати, що Україна була готовою для таких радикальних змін, адже в багатьох країнах Європи це вважається неприйнятним як для демократичних держав.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Виникає необхідність детального правового аналізу депутатської недоторканності, увага якій вже приділялася багатьма вченими та фахівцями. Зокрема, ці дослідження проводили В. Кравченко [13, с. 178-179], В. Тацій [12, с. 211], І. Бабій [21, с. 87-89], О. Фрицький [18, с. 536], Ю. Тодика [12, с. 211], Ю. Фрицький [19, с. 360], В. Погорілко [11, с. 478-482], І. Словська [22, с. 313-318], Н. Григоруку [23, с. 124-128], О. Татарова [20, с. 205-208].

Метою даної статті є з'ясування всіх особливостей конституційного інституту депутатської недоторканності. Потрібно дослідити це питання не лише на національному рівні, а й в контексті зарубіжного конституціоналізму, проаналізувати закріплення в законодавчих актах та в практиці Конституційного Суду України. Слід з'ясувати історію виникнення недоторканності депутатів, а також його історичний розвиток та зміни.

Що ж таке «депутатська недоторканність» і чому з приводу неї точиться світова дискусія? Для того, щоб зрозуміти сутність цього поняття, слід звернутися до витоків зародження такої гарантії конституційно – правового статусу народного депутата. У 1689 році у Біллі про права англійського парламенту було вперше законодавчо закріплено

категорію недоторканності. Цей акт значно обмежував права короля, оскільки він повинен був майже все робити, погоджуючись із парламентом [3, с. 62]. З часом інститут недоторканності почав розширюватися у різних країнах. Конституція Франції 1959 року більш широко застосовує поняття недоторканності: член Парламенту не може бути покараний за висловлені ним погляди або голосування при виконанні своїх обов'язків, не може бути підданий арешту, переслідуванню, розшуку чи іншим покаранням, пов'язаним з обмеженням чи позбавленням свободи, за кримінальні злочини чи правопорушення, без згоди бюро палати, в якій він перебуває. Однак, у свою чергу, тут говориться, що такої згоди не потрібно у випадку, якщо він затриманий на місці злочину чи правопорушення, а також остаточного засудження [9, с. 53].

У проекті Конституції УНР, підготовленому УЦР в 1918 р., у статті 29 підкреслювалось, що народний депутат «не може бути притягнений до відповідальності за свою політичну діяльність» [9, с. 53]. Конституція УРСР (1978 р.) визначала, що депутат Верховної Ради УРСР «не може бути притягнутий до кримінальної відповідальності, заарештований або підданий заходам адміністративного стягнення, які накладаються в судовому порядку, без згоди Верховної Ради Української РСР, а в період між її сесіями – без згоди Президії Верховної Ради Української РСР» [9, с. 185]. І саме норма про згоду на притягнення до кримінальної відповідальності була тим наріжним каменем, щодо якого так довго тривали суперечки.

Виклад основного матеріалу. Конституційний Суд України у своїх рішеннях №12-рп/2003 від 29.06.2003 р. (справа про гарантії депутатської недоторканності) та № 9-рп/99 від 27 жовтня 1999 р. (справа про депутатську недоторканність) вказав на те, що депутатська недоторканність як елемент статусу народного депутата України є конституційною гарантією безперешкодного та ефективного здійснення

народним депутатом України своїх повноважень і передбачає звільнення його від юридичної відповідальності у визначених Конституцією України випадках та особливий порядок притягнення народного депутата до кримінальної відповідальності, його затримання, арешту, а також застосування інших заходів, пов'язаних з обмеженням його особистих прав і свобод. До того Конституційний Суд роз'яснив, що депутатська недоторканність поширюється на народного депутата України з моменту визнання його обраним за рішенням відповідної виборчої комісії та існує до моменту припинення ним своїх повноважень.

При цьому слід брати до уваги той факт, що відповідно до Конституції України і міжнародно-правових зобов'язань України, недоторканність народних депутатів України, Президента України, не може розглядатися як гарантія їх безкарності, вона передбачає лише спеціальні умови притягнення їх до кримінальної відповідальності (Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального суду (справа про Римський Статут) від 11 липня 2001 року № 3-в/2001).

На законодавчому рівні чітко дефініція поняття «депутатська недоторканність» не закріплена, проте, з огляду на ст. 80 Конституції України, в її редакції до прийняття Закону України «Про внесення змін до статті 80 Конституції України щодо недоторканності народних депутатів», можна було виокремити дві її складові: депутатський імунітет та депутатський індемнітет. Згідно з депутатським імунітетом парламентарії користувалися захистом вищого представницького органу держави від арешту, затримання та деяких інших процесуальних дій, пов'язаних з обмеженням особистих прав і свобод, а також від судового переслідування на підставі порушення кримінальної справи.

Що ж стосується депутатського індемнітету, то він розглядається в двох аспектах: по-перше, як невідповідальність народного депутата України за результати голосування або висловлювання в парламенті та його органах, за винятком відповідальності за образу чи наклеп (ч. 2 ст. 80 Конституції України). А по-друге, як винагорода народному депутату за його парламентську діяльність, оскільки згідно зі ст. 33 Закону України «Про статус народного депутата України», передбачена оплата праці в розмірі, встановленому Верховною Радою України.

Недоторканність є складовою конституційно-правового статусу депутатів майже всіх демократичних держав, але майже в кожній вона проявляється по-різному. Наприклад, у деяких країнах депутати користуються імунітетом лише на парламентських сесіях та не мають імунітету в разі їх затримання на місці злочину. У таких державах, як Туреччина, Франція, Австрія, Грузія та Португалія, не тільки депутат є недоторканим, а й авто, будинок та офіс. Щодо таких країн, як Іспанія, Канада, Велика Британія та Ірландія, Мальта, то там імунітет депутатів поширюється лише на цивільні справи, а в Словаччині, ФРН, Латвії та Австрії – і щодо справ про адміністративні правопорушення. Специфічним нюансом є те, що відмовитися від недоторканності народному депутату за власним бажанням майже неможливо, оскільки імунітет – це не особистий привілей депутата. У цілому в Європі недоторканність стосується переважно парламентарів, хоча, наприклад, у Бельгії такими гарантіями наділені й члени місцевих рад та міністри [6, с. 22-27]. Досить незвичайно закріплена недоторканність депутатів у Конституції Японії, де «депутати обох палат не можуть піддаватись арешту в період парламентської сесії; будь-який депутат, заарештований до відкриття сесії, має бути звільнений на період сесії на вимогу його палати» [9, с. 435].

На сьогоднішній день у світі точиться дискусія з приводу рівня актуальності та застарілості такої гарантії діяльності народних депутатів,

як недоторканність. А вже одні вважають, що її застосування суперечить багатьом конституційним приписам, а інші переконують, що без недоторканності не можна, вона повинна закріплюватися в Конституції кожної країни.

Питання, пов'язані з доцільністю правових імунітетів, особливо депутатської недоторканності, почали обговорювати одразу після прийняття чинної Конституції України. У 2004 році пішла нова хвиля запитів із цього приводу, що розглядалася як певна вимога для вступу України до ЄС. Від 2014 року до цього року ця тема характеризувалася як невідкладна.

Досить цікавою є думка О. Татарова про необхідність передбачення в законі підстав, за наявності яких не потрібна згода Верховної Ради України на притягнення нардепа до кримінальної відповідальності, а саме: коли його застали на місці вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину. Хоча, як вказує науковець, є ще один варіант вирішення – це питання має бути розглянуто профільним комітетом Верховної Ради України впродовж 48 годин з моменту затримання народного депутата, якого застали на місці вчинення злочину [15].

Недоторканність українських народних депутатів завжди була необмеженою і це сприяло почуттю безкарності та уседозволеності. Постійні бійки в парламенті, пошкодження майна, побиття самих колег-депутатів, перешкоджання роботі органів державної влади, органів місцевого самоврядування – усе це певні наслідки недоторканності.

У всьому світі спостерігається тенденція до поступового обмеження та звуження депутатської недоторканності, в Україні також здійснювалися спроби внесення конституційних змін щодо обмеження депутатської недоторканності. Це питання було досить нагальним. Навіть соціологічне опитування показало, що близько 80 % громадян України виступали за те, що недоторканність потрібно якнайшвидше обмежити, а то й взагалі

скасувати. Крім того, питання щодо скасування депутатської недоторканності виносилося на Всеукраїнський референдум у 2000 році і набрало найбільший відсоток голосів. За результатами цього референдуму 16 квітня 2000 р., на запитання «Чи згодні Ви з необхідністю обмеження депутатської недоторканності...?» позитивно відповіли близько 90% громадян. Відтоді під час кожної парламентської виборчої кампанії більшість політичних сил брали на себе зобов'язання, потрапивши до парламенту, відразу ліквідувати недоторканність нардепів.

У грудні 1998 року розпочалась спроба внесення змін до ст. 80 Конституції – саме тоді з'явилися перші підписи під даним законопроектом про внесення змін до відповідної статті. Збиранням підписів займалися такі члени антикорупційного комітету Верховної Ради, як Григорій Омельченко, Анатолій Єрмак та Микола Петренко. Цим проектом пропонувалося закріпити в Конституції відповідну формулу депутатської недоторканності, яка є загальноприйнятою в законодавстві інших країн. Тобто, якщо депутат вчинить злочин, Генеральна прокуратура України не потребує згоди парламенту на притягнення його до кримінальної відповідальності, а в разі винесення обвинувального вироку суду засудженому не потрібна згода Верховної Ради на ув'язнення депутата-злочинця.

З одного боку, недоторканність депутатів – це певного роду рудимент. З огляду на норми Загальної декларації прав людини 1948 року (ст. 1, 7, 10, 21) [14] та Конституції України (ст. 21, 24) про рівність людей між собою, рівність перед законом, постає логічне питання, чим життя чи здоров'я депутата відрізняється від життя та здоров'я інших громадян? Нічим. Саме у такому сенсі термін «недоторканність» апріорі містить суперечність. З іншого боку, слід також враховувати юридичну позицію Конституційного Суду України, висловлену ним у рішенні № 7-зп/1997 від 23 грудня 1997 року (справа про Рахункову палату), встановлення

додаткових порівняно з недоторканністю особи гарантій недоторканності для окремих категорій державних посадових осіб має на меті створення належних умов для виконання покладених на них державою обов'язків та захист від незаконного втручання у їх діяльність. Недоторканність посадових осіб є гарантією більш високого рівня у порівнянні з недоторканністю, яка встановлюється для всіх осіб, що відповідає принципу рівності прав і свобод громадян та їх рівності перед законом (стаття 24 Конституції України).

Якщо права і свободи людини і громадянина, а також гарантії цих прав і свобод (у тому числі додаткові гарантії недоторканності особи) визначаються виключно законами України (пункт перший статті 92 Конституції України), то гарантії вищого рівня (для депутатів, суддів та інших посадових осіб), оскільки вони допускають винятки із загального принципу рівності прав і свобод громадян та їх рівності перед законом, мають за логікою визначатися виключно Конституцією.

У 2000 році розпочався наступний етап спроби внесення змін до статті 80 Конституції. Народні депутати внесли законопроект, у якому авторами пропонувалося вилучити з чинної редакції статті 80 Конституції України положення про обов'язковість надання згоди Верховної Ради для притягнення до кримінальної відповідальності народних депутатів. Комітет з питань правової політики вирішив, що цим законопроектом пропонується значно обмежити депутатський імунітет. Адже в такому разі у правоохоронних органів виникає право порушення кримінальної справи, проведення слідчих дій щодо народних депутатів України без згоди на це Верховної Ради України. Тому Комітет прийняв одностайне рішення рекомендувати Верховній Раді України законопроект про внесення змін до статті 80 Конституції України відхилити

За період незалежності України недоторканність втратили близько 17 народних депутатів, але не всі були притягнені до відповідальності.

Першим, хто був позбавлений депутатської недоторканності, був Юхим Звягільський. Це була справа про махінації в «Діамант банку», він вивіз близько 300 мільйонів доларів до Ізраїлю та переховувався там 3 роки. Потім звинувачення були зняті.

Позбавили недоторканності й депутата Павла Лазаренка за те, що в 1999 році незаконно привласнив близько 400 мільйонів доларів. Затримали та заарештували його вже в США, судовий процес наразі триває. У 2002 році позбавили недоторканності і засудили ще одного народного депутата, який працював гендиректором агрофірми "Наукова". Йому інкримінували привласнення понад 24 мільйонів доларів США державних коштів, приховування валюти. Однак невдовзі після рішення суду його звільнили з-під арешту через погіршення здоров'я [16].

Випадки позбавлення депутатів недоторканності почастишали після Революції Гідності, але з ще меншими наслідками. Прикладів зняття недоторканності можна наводити багато. Це й шахрайства, й організації злочинних схем, й викрадення людини, хабарництво тощо. Багато депутатів здійснювали різного роду злочинні діяння, але тільки невелику частину з них дійсно притягнули до кримінальної відповідальності.

У 2014 році п'ять фракцій (блок Петра Порошенка, Народний фронт, ВО «Батьківщина», партія «Самопоміч» і Радикальна партія Олега Ляшка) пообіцяли взагалі скасувати недоторканність народних депутатів, навіть створили законопроект, але горезвісна ст. 80 Конституції залишалася незмінною ще з 1996 року. Петро Порошенко сказав, що цей крок сприятиме боротьбі з корупцією в Україні. «Скасування депутатської недоторканності, як і створення Антикорупційного суду відповідно до рекомендацій Венеціанської комісії Ради Європи - важливі складові ефективної боротьби з корупцією, - наголосив він. - Імунітет народних обранців давно перетворився в гарантію безкарності» [17].

У 2019 почали відбуватися значні зміни, пов'язані з приходом до влади нової політичної сили. Володимир Зеленський розкритикував депутатів за те, що вони завжди тікали від обіцянки скасувати недоторканність. «Українські депутати зробили геніальне відкриття – вони винайшли вічний двигун, вічний двигун політичного життя. Працює просто: спочатку кандидати в депутати обіцяють зняти недоторканність, потім провалюють, потім народ забуває, а на наступних виборах кандидатам знову є що обіцяти», – сказав Зеленський.

Тож, коли відкрилася чергова сесія, Верховна Рада IX скликання підтримала у другому читанні законопроект про скасування недоторканності народних депутатів. 373 нардепи проголосувало «За», єдина фракція, яка взагалі не голосувала – це «Опозиційна платформа – За життя». Закон набув чинності 1 січня 2020 року. Зі ст.80 Конституції тепер буде вилучено слова «Народним депутатам України гарантується депутатська недоторканність» і «Народні депутати України не можуть бути без згоди Верховної Ради України притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані». Це свідчить про те, що стовідсотково депутатська недоторканність не скасована, а лише значно обмежена, оскільки депутати й надалі не нестимуть відповідальності за результати голосування, висловлювання у парламенті, що можна назвати позитивним чинником.

До того ж слід звернути увагу на юридичну позицію Конституційного Суду України, який водночас вважає за доцільне звернути увагу на те, що, ухвалюючи рішення щодо скасування депутатської недоторканності, необхідно враховувати стан політичної та правової системи України – її здатність у разі повної відсутності інституту депутатської недоторканності забезпечити безперешкодне та ефективне здійснення народними депутатами України своїх повноважень, функціонування парламенту, а також реалізацію конституційного

принципу поділу державної влади (Висновок Конституційного Суду України від 19.06.2018 р. у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України) вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

Венеціанська комісія, також застерігаючи від можливих негативних наслідків повного скасування депутатської недоторканності, надала такий висновок щодо проекту закону «Про внесення змін до статті 80 Конституції України щодо недоторканності народних депутатів»: дійсно, боротьба з корупцією є основним виправданням для обмеження депутатської недоторканності. Однак у політичній системі з вразливою демократією, такою як в Україні, де, як було поінформовано Венеціанську комісію, широко поширена судова корупція, повне скасування недоторканності може бути небезпечним для функціонування та автономії парламенту. Європейська комісія за демократію через право рекомендує запровадити інші механізми, що можуть запобігти втручанню в діяльність парламенту і в той же час сприяти боротьбі з корупцією.

Висновок. Скасування депутатської недоторканності є радикальним правообмежувальним заходом, що може бути виправданим умовами української сучасності, з огляду на поширення кількості народних представників із радикальними настроями та поглядами. Але світова практика надає перевагу не повному скасуванню недоторканності, а значному обмеженню депутатського імунітету, ступінь якого потребуватиме додаткового уточнення.

Література

1. Конституція України зі змінами і доповненнями від 02.06.2016 № 1401-VIII.

2. Закон України «Про статус народного депутата України», від 17.11.1992 № 2790-ХІІ.
3. О. Мироненко. Білль про права // Політична енциклопедія / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови). К. : Парламентське видавництво, 2011. С. 62.
4. Рішення конституційного суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 80 Конституції України (справа про депутатську недоторканність): Конституційний Суд; Рішення від 27.10.1999 № 9-рп/99.
5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої статті 17, частини другої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» (справа про гарантії діяльності народного депутата України): Конституційний Суд; Рішення від 10.04.2003 № 7-рп/2003.
6. Борденюк В. Депутатська недоторканність як гарантія діяльності представницького органу державної влади: конституційно-правові аспекти // Юридична Україна. 2011. № 3. С. 22-27
7. Ніконорова Н. Ю. Конституційно-правове регулювання інституту депутатської недоторканності в державах-членах Європейського Союзу // Часопис Київського ун-ту права. 2009. № 4. С. 133-138.
8. Реєнт О. О. Право депутатської недоторканності: історична ретроспектива та реалії сучасності / Олена Олександрівна Реєнт; Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2010. 334 с.
9. Конституції і конституційні акти України. Історія і сучасність.: Відповід. редактор академік НАН України Ю. С. Шемшученко // Ін-т Держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. К., 2001. 400 с.

10. Конституции зарубежных стран / сост. Дубровин В.Н., М.: ООО издательство «Юрлитинформ». 2003. 448 с.
11. Конституційне право України: Підручник / За ред. д.ю.н. В.Ф. Погорілка. К.: Наукова думка. 1999. 735 с.
12. Конституційне право України / За ред. В.Я. Тація, В.Ф. Погорілка, Ю.Н. Тодики. – К.: Український центр правничих студій, 1999. 376 с.
13. Кравченко В.В. Конституційне право України: Навч. посіб. К.: Атіка, 2000. 320 с.
14. Загальна декларація прав людини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
15. Татаров О. Реально ли посадить украинского депутата? Факт один – мнения разные. Закон і Бізнес. Вип. №43 (1237). URL: <http://zib.com.ua/ua/pda/119350.html>.
16. Історія депутатської недоторканності в Україні, та як у світі встановлюють межі «імунітету» народних обранців. URL: <https://prm.ua/istoriya-deputatskoyi-nedotorkannosti-v-ukrayini-ta-yak-v-yevropi-vstanovlyuyut-mezhi-imunitetu-narodnih-obrantsiv/>.
17. Скасування депутатської недоторканності – важлива складова ефективної боротьби з корупцією. URL: <http://valkyrda.kh.gov.ua/news/206/52497>.
18. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підр. Юрінком Інтер, 2002. 536 с.
19. Фрицький Ю.О. Державна влада в Україні: становлення, організація, функціонування: Монограф. Д.: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2006. 360 с.
20. Татаров О.Ю. Проведення негласних слідчих (розшукових) дій стосовно окремої категорії осіб / О.Ю. Татаров // Науковий вісник

Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки. 2015. Вип. № 3-2. Том 1. С. 205-208.

21. Бабій І. Інститут депутатської недоторканності і кримінальна відповідальність / І. Бабій // Право України. 2006. № 12. С. 87-89.
22. Словська І. Народний депутат України як суб'єкт адміністративної відповідальності на корупційні правопорушення [Електронний ресурс] / І. Словська // Віче. 2010. №24. С.313-318.
23. Григорук Н. Г. Деякі аспекти народного депутата / Н. Г. Григорук // Держава і право: Збірн. наук. праць. К., 2001. Вип.12. С.124-128.

References

1. Konstituciya Ukrayini zi zminami i dopovnenniyami vid 02.06.2016 № 1401-VIII.
2. Zakon Ukrayini «Pro status narodnogo deputata Ukrayini», vid 17.11.1992 № 2790-XII.
3. O. Mironenko. Bill pro prava // Politichna enciklopediya / redkol.: Yu. Levenec (golova), Yu. Shapoval (zast. golovi). K. : Parlamentske vidavnistvo, 2011. S. 62.
4. Rishennya konstitucijnogo sudu Ukrayini u spravi za konstitucijnim podanniyam Ministerstva vnutrishnih sprav Ukrayini shodo oficijnogo tlumachennya polozhen chastini tretroyi statti 80 Konstituciyi Ukrayini (sprava pro deputatsku nedotorkannist): Konstitucijnij Sud; Rishennya vid 27.10.1999 № 9-rp/99.
5. Rishennya Konstitucijnogo Sudu Ukrayini u spravi za konstitucijnim podanniyam Prezidenta Ukrayini pro oficijne tlumachennya polozhen chastin drugoyi, tretroyi statti 17, chastini drugoyi statti 27 Zakonu Ukrayini «Pro status narodnogo deputata Ukrayini» (sprava pro garantiyi diyalnosti narodnogo deputata Ukrayini): Konstitucijnij Sud; Rishennya vid 10.04.2003 № 7-rp/2003.

6. Bordenyuk V. Deputatska nedotorkannist yak garantiya diyalnosti predstavnickogo organu derzhavnoyi vladi: konstitucijno-pravovi aspekti // Yuridichna Ukrayina. 2011. № 3. S. 22-27
7. Nikonorova N. Yu. Konstitucijno-pravove regulyuvannya institutu deputatskoyi nedotorkannosti v derzhavah-chlenah Yevropejskogo Soyuzu // Chasopis Kiyivskogo un-tu prava. 2009. № 4. S. 133-138.
8. Reyent O. O. Pravo deputatskoyi nedotorkannosti: istorichna retrospektiva ta realiyi suchasnosti / Olena Oleksandrivna Reyent; Institut zakonodavstva Verhovnoyi Radi Ukrayini. Kiyiv, 2010. 334 s.
9. Konstituciyi i konstitucijni akti Ukrayini. Istoriya i suchasnist.: Vidpovid. redaktor akademik NAN Ukrayini Yu. S. Shemshuchenko // In-t Derzhavi i prava im. V. M. Koreckogo NAN Ukrayini. K.,2001. 400 s.
10. Konstitucii zarubezhnyh stran / sost. Dubrovin V.N., M.: OOO izdatelstvo «Yurlitinform». 2003. 448 s.
11. Konstitucijne pravo Ukrayini: Pidruchnik / Za red. d.yu.n. V.F. Pogorilka. K.: Naukova dumka. 1999. 735 s.
12. Konstitucijne pravo Ukrayini / Za red. V.Ya. Taciya, V.F. Pogorilka, Yu.N. Todiki. – K.:Ukrayinskij centr pravnychih studij, 1999. 376 s.
13. Kravchenko V.V. Konstitucijne pravo Ukrayini: Navch. posib. K.: Atika, 2000. 320 s.
14. Zagalna deklaraciya prav lyudini, prijnyata Generalnoyu Asambleyeyu OON 10 grudnya 1948 roku. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
15. Tatarov O. Realno li posadit ukrainskogo deputata? Fakt odin – mneniya raznye. Zakon i Biznes. Vip. №43 (1237). URL: <http://zib.com.ua/ua/pda/119350.html>.
16. Istoriya deputatskoyi nedotorkannosti v Ukrayini, ta yak u sviti vstanovlyuyut mezhi «imunitetu» narodnih obranciv. URL:

<https://prm.ua/istoriya-deputatskoyi-nedotorkannosti-v-ukrayini-ta-yak-v-vevropi-vstanovlyuyut-mezhi-imunitetu-narodnih-obrantsiv/> .

17. Skasuvannya deputatskoyi nedotorkannosti – vazhлива skladova efektyvnoyi borbi z korupciyeyu. URL: <http://valky-rda.kh.gov.ua/news/206/52497> .
18. Frickij O.F. Konstitucijne pravo Ukrayini: Pidr. Yurinkom Inter, 2002. 536 s.
19. Frickij Yu.O. Derzhavna vlada v Ukrayini: stanovlennya, organizaciya, funkcionuvannya: Monograf. D.: Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav; Lira LTD, 2006. 360 s.
20. Tatarov O.Yu. Provedennya neglasnih slidchih (rozshukovih) dij stosovno okremoyi kategorii osib / O.Yu. Tatarov // Naukovij visnik Hersonskogo derzhavnogo universitetu. Seriya Yuridichni nauki. 2015. Vip. № 3-2. Tom 1. S. 205-208.
21. Babij I. Institut deputatskoyi nedotorkannosti i kriminalna vidpovidalnist / I. Babij // Pravo Ukrayini. 2006. № 12. S. 87-89.
22. Slovka I. Narodnij deputat Ukrayini yak sub'yekt administrativnoyi vidpovidalnosti na korupcijni pravoporushennya [Elektronij resurs] / I. Slovka // Viche. 2010. №24. S.313-318.
23. Grigoruk N. G. Deyaki aspekti narodnogo deputata / N. G. Grigoruk // Derzhava i pravo: Zbirn. nauk. prac. K., 2001. Vip.12. S.124-128.